

Kandidatnummer: 10010

Synderinden & Den 14ten Aar gamle Pige:

En narratologisk analyse av 1770-tallets
nyhetsviser

Bacheloroppgave i Lektorutdanning i språkfag
Veileder: Anne Sigrid Imsen Refsum

Desember 2018

Kandidatnummer: 10010

Synderinden & Den 14ten Aar gamle Pige:

En narratologisk analyse av 1770-tallets
nyhetsviser

Bacheloroppgave i Lektorutdanning i språkfag
Veileder: Anne Sigrid Imsen Refsum
Desember 2018

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse.

<u>Innledning.</u>	s. 2
<u>Hva er en skillingsvise?</u>	s. 3
<u>Metode og teori</u>	s. 4
<u>Narratologisk analyse</u>	s. 4
<u>Paratekst</u>	s. 6
<u>Margretha Nielsdatter Halstads Veemodige Klage-Sang (1775)</u>	s. 6
<u>Paratekst</u>	s. 7
<u>Narratologi</u>	s. 8
<u>Den gruesomme Tildragelse paa Garden Grøn-Svea (1777)</u>	s. 10
<u>Paratekst</u>	s. 10
<u>Narratologi</u>	s. 11
<u>Drøfting</u>	s. 13
<u>Tematikk og struktur</u>	s. 13
<u>Hva var funksjonen?</u>	s. 14
<u>Nyhetsvisen og religion</u>	s. 15
<u>Konklusjon</u>	s. 15
<u>Litteratur</u>	s. 17
<u>Appendiks</u>	s. 18
<u>Skillingstrykk</u>	s. 18
- <u>Margretha Nielsdatter Halstads Veemodige Klage-Sang</u>	s. 18
- <u>Den gruesomme Tildragelse paa Garden Grøn-Svea</u>	s. 21
<u>Tittelsider</u>	s. 24
- <u>Margretha Nielsdatter Halstads Veemodige Klage-Sang</u>	s. 24
- <u>Den gruesomme Tildragelse paa Garden Grøn-Svea</u>	s. 25

Innledning.

Skillingsviser er en sjanger som lenge har gått i glemmeboken i norsk litteraturhistorie, og én man ikke har begynt å forske på før nylig. Derfor er det også store hull i kunnskapen om sjangeren¹, og hvordan den ble anvendt (Dahl, 1980, s. 17). Det er først nylig at tid og ressurser har blitt satt av til å ta tak i de mange trykkene som mellom midten av 1500-tallet frem til 1940-tallet var en populær folkelitteratur (Brandtzæg, 2018d, s. 96). Prosjektet som nå skal digitalisere skillingsviser, og lage en åpen database av disse, *Skillingsvisene 1550 – 1950: Den forsømte kulturarven* (Brandtzæg, 2018c), har inspirert tematikken og valg av materiale i denne bacheloroppgaven.

I denne oppgaven vil jeg fokusere på nyhetsvisen, en undersjanger av skillingsvisen, og igjennom narratologisk arbeid med litterære trekk og teorier, analysere to nyhetsviser fra 1770-tallet. Jeg vil forsøke å finne ut hva hensikten med visene var fra forfatterens perspektiv, i tillegg til å reflektere rundt hvem som kan ha skrevet visene. Til dette vil jeg bruke funnene fra analysen, og diskutere tematikken i nyhetsvisene. Jeg skal igjennom dette arbeidet forsøke å svare på oppgavens problemstilling: «Hvordan kan vi forstå nyhetsvisene og deres budskap ovenfor tilhøreren, igjennom et litteraturvitenskaplig perspektiv, og hvem kan ha skrevet disse verkene?».

De to skillingsvisene jeg skal analysere i denne oppgaven er «Margretha Nielsdatter Halstads Veemodige Klage-Sang» (forkortet tittel), publisert i 1775, som handler om en ung kvinne som etter å ha tatt livet av sitt eget spedbarn skal bli henrettet; og «Den gruesomme Tildragelse paa Gaarden Grøn-Svea» (forkortet tittel), publisert i 1777, som handler om en ung jente som har planlagt mordet på begge sine foreldre, og med hjelp av sitt søskenbarn tar livet av sin mor. I gjennom denne analysen vil jeg for enkelthetens skyld referere til førstnevnte som 'Klage-Sang', og sistnevnte som 'Grøn-Svea'. Transkriberte versjoner av begge visene er vedlagt i appendiksen.

Før jeg kommer til analysen av disse tekstene vil jeg kort gjøre rede for hva en skillingsvise er, og hvilken plass sjangeren hadde i samfunnet i sin levetid. Deretter vil jeg presentere metoden og teoriene som jeg skal bruke i analysearbeidet. Etter selve analysen skal jeg drøfte funnene mine,

¹ Jeg kommer til å bruke sjangerbegrepet om skillingsviser i denne oppgaven, jamfør Brandtzæg i Brandtzæg 2018d, s. 96.

og sette de opp mot det vi vet om konteksten rundt hendelsene i 'Klage-Sang' og 'Grøn-Svea'. Til slutt vil jeg komme med min konklusjon.

Hva er en skillingsvise?

Skillingsvisen er en kort fortelling, gjerne satt til melodi, som ofte er trykt på papir av lav kvalitet, masseprodusert, og solgt for en skilling eller to. Skillingsvisene har sjelden blitt ansett for å være en egen sjanger, men som en spesiell type trykkeformat og distribusjonsmetode, som tidligere har ført til at det foretrukne begrepet har vært «skillingstrykk» (Brandtzæg, 2018d, s. 96). Et annet trekk ved sjangeren er at det sjelden uttrykkes eksplisitt hvem som har forfattet visen (Brandtzæg, 2018c).

På grunn av den lave prisen, og trykkenes tilgjengelighet var skillingsviser populære blant folk flest. Trykkene kunne deles med venner eller familie etter de ble kjøpt, og kunne også anvendes i allsang: flere viser, inkludert de som diskuteres i denne teksten, ble trykt med melodi som de kunne synges til. Skillingsviser har hatt en lang tradisjon som underholdning. Før det første norske trykkeriet åpnet i Norge i 1643 ble det importert andre skandinaviske skillingstrykk, og oversatte trykk fra Europa ellers (Dahl, 1980, s. 10). Igjennom hele 1700-tallet, som var skillingsvisens storhetstid i landet, var det kun 4 trykkerier i hele Norge, ett av dem i Trondheim (Dahl, 1980, s. 10), disse masseproduserte likevel trykk til en billig penge. Skillingstrykkene fylte på grunn av denne populariteten og tilgjengeligheten en funksjon som folkeunderholdning i Norge.

Sjangeren har også flere undersjangre, deriblant nyhetsvisen som, i tillegg til å underholde, kunne opplyse folket om hva som skjedde Norge, og i verden ellers. Nyhetsvisen kunne handle om store sensasjoner som ulykker eller mord, som vi skal se på i denne oppgaven, men også jordskjelv, brann, eller forlis (Dahl, 1980, s. 11). Nyhetsvisen kan defineres som en «[...] literary text that reports, mediates, comments upon or moralizes about a particular incident, whether it be an accident, a crime, an election, a war, and so forth.» (Brandtzæg, 2018b, s. 6), og det er under denne definisjonen vi finner de aktuelle tekstene som jeg skal analysere i denne oppgaven.

Metode og teori.

Jeg skal i analysen av 'Klage-Sang' og 'Grøn-Svea' nærlese tekstene for å redegjøre for de litterære virkemidlene som blir anvendt, og hvilken funksjon de har innenfor tekstens rammeverk og ovenfor den eventuelle tilhøreren. Dette gjør jeg for å bedre kunne forstå hvem som har forfattet disse tekstene, og ut i fra hvilket utgangspunkt de ble forfattet, noe som også kan hjelpe med å belyse *hvorfor* visene kan ha blitt skrevet. Jeg vil avslutningsvis kort diskutere funnene av analysen i et historisk perspektiv, da dette kan gi innsikt både i tekstenes innhold og omstendighetene rundt hendelsene som er beskrevet i nyhetsvisene. For å drøfte omstendighetene og miljøene rundt morderskene, tar jeg i bruk informasjon fra boken *Mørkets Gjerninger* av Torgrim Sørnes (2014). Boken tar jeg i bruk (med et kritisk øye) da den er skrevet på grunnlag av god undersøkelse av kilder fra bygde- og kirkebøker fra 1770-tallet som handler om disse to drapene og personene bak dem.

Narratologisk analyse.

Jeg vil anvende teorier og metoder fra narratologien for å analysere de to nyhetsvisene, med fokus på Gérard Genettes narratologiske analyseredskaper fra *Discours du récit* slik de fremstilles i Petter Aaslestad's *Narratologi* (1999). For å gjøre dette må teksten først inndeles nivåmessig, slik at vi bedre kan forstå forholdet mellom dem. Genette deler tekst i tre ulike nivåer, *historie*, *fortelling* og *narrasjon*, hvor historie er det narrative innholdet, altså hva som skjer; fortelling er den narrative teksten, det som blir fortalt tilhøreren; og narrasjon er den produserte fortellehandlingen (Aaslestad, 1999, s. 29). De begrepene som danner hovedgrunnlaget for analysen og den følgende drøftingen er som følger:

Rekkefølge handler om den kronologiske rekkefølgen av hendelser i en tekst, forholdet mellom historie-nivået og fortelling-nivået (Aaslestad, 1999, s. 33). Et godt eksempel er *flashback*, eller «tilbakeblikk», hvor man hopper tilbake i tid i en bok, film, eller tv-serie, og da får et moment som har hendt tidligere i historien, men som får en komparativt senere plass i fortellingen. Vi skiller mellom to *anakronier*, hvor det ene, *analepse*, er et hopp frem i tid fra fortellingens 'nåtid', og det andre, *prolepse*, er ett hopp tilbake. Anakroni er samlebetegnelsen for disse to, og betegner derfor et generelt hopp i fortellingens kronologi (Aaslestad, 1999, s. 37-38). Vi kan også bruke noe dagligdagse begreper her, og si en analepse kan forstås som et frampek (eller en

foreshadowing, på engelsk), og prolepse et tilbakeblikk (eller *flashback*), for å forklare anakroni-begrepene.

Hurtighet forteller oss noe om rytmen i en tekst, og hvordan denne varierer, spesielt i mellom historie og fortelling (Aaslestad, 1999, s. 55). Det vil si, hurtighet handler om tid, og når og hvor tiden i en fortelling bremses, eller akselereres. Ut ifra dette kan vi lese betydningsmomenter. Genette deler hurtighet inn i de fire hovedformer (Aaslestad, 1999, s. 56). Disse er *pause*, *scene*, *referat* og *ellipse*. I den ene ytterkanten finner vi pausen, hvor historiens tid blir stanset, og fortellingen fortsetter, gjerne når et moment beskrives uten at handling pågår. I scenen er ideelt sett hurtigheten parallell mellom historien og fortellingen. I referatet opptar gjerne fortellingen mindre tid enn historien, og til slutt i ellipsen utelates et tidsrom i historien, det vil si, en hendelse blir hoppet over i fortellingen (Aaslestad, 1999, s. 56).

Frekvens omhandler bruken av gjentakelser i en tekst, og hvor ofte én hendelse forekommer i fortellingen (Aaslestad, 1999, s. 71). Herunder er det fire frekvensformer basert på hvorvidt en hendelse er repetert eller ikke. Disse er *singulativ*, som betyr at noe som skjer én gang blir fortalt én gang; *iterativ*, noe som forekommer flere ganger blir kun fortalt én gang; *anaforisk*, noe som skjer flere ganger blir fortalt like mange ganger; og *repetitiv*, det som skjer én gang blir fortalt flere ganger (Aaslestad, 1999, s. 78-79).

Fokalisering omhandler synsvinkel i en tekst (Aaslestad, 1999, s. 83). Fokaliseringsinstansen er altså igjennom hvilket medium det fortelles, og vi skiller begrepet inn i tre grupperinger: *Intern fokalisering*, som er når det formidles igjennom persepsjonen til en karakter i historien; *ekstern fokalisering*, hvor det blir fortalt fra et perspektiv utenfor personene, og deres tanker eller følelser ikke blir inkludert; og til slutt, *nullfokalisering*, der fortelleren står utenfor det fiktive universet i sin helhet, og kan kommentere allvitende på det som er utenfor tid og rom i historien (Aaslestad, 1999, s. 85-86).

Narrasjonens plassering bruker vi for å tidfeste beretningen av historien, det vil si hvor narrasjonen befinner seg i tid i forhold til historien. Herunder deles det inn i fire former: *Etterstilt narrasjon*, som er den vanligste, er når narrasjonen forekommer etter historien (Aaslestad, 1999, s. 112-113). De andre er: *foranstilt* narrasjon, som ofte er å finne i spådommer, er når narrasjonen skjer før handlingen i historien; *interkalert* narrasjon, som er etterstilt narrasjon 'mellom slagene'

i historien, et godt eksempel er dagbokformatet; og *simultan* narrasjon, hvor noe fortelles parallelt med at det skjer (Aaslestad, 1999, s. 115-116).

Paratekst.

I tillegg til de narratologiske analyseredskapene vil jeg anvende et annet begrep som er spesielt viktig for skillingsstrykkene. Dette begrepet er *paratekst*, som Gérard Genette definerer i sin bok *Seuils* i 1987 (Claudi, 2013, s. 231). Paratekstbegrepet er delt i to, *peritekst*, som omhandler tekst fysisk knyttet til hovedteksten, som titler, forord, eller innholdsfortegnelser, og *epitekst*, som finnes utenfor teksten, som forfatterintervjuer, reklame, eller anmeldelser (Claudi, 2013, s. 231). Parateksten skaper en ramme rundt hovedteksten og tilhørers lesing av den, og er derfor med på å danne tilhørers inntrykk og oppfatning av teksten.

I sammenheng med skillingsviser er paratekst viktig fordi sjangerens tekst og dets tittel er så tett sammenknyttet. Tittelen er en del av verket, og kan leses sådan. Dette gjelder spesielt for nyhetsvisen, hvor tittelsiden ofte inneholder informasjon om hvem som er involverte i teksten, og når og hvor hendelsen det skrives om fant sted (Brandtzæg, 2018a). Periteksten er derfor delen av paratekstbegrepet som vil være viktig i denne analysen. Originaltrykkenes tittelsider er vedlagt i appendiksen.

Margretha Nielsdatter Halstads Veemodige Klage-Sang (1775)

En bedrøvet Synderindes
navnlig
Margretha Nielsdatter
Halstads
Veemodige
Klage-Sang,
over
hendes begangne Barne-Fød-
sel i Dølsmaal, og udøvede
Mord paa sit eget Foster;
hvorfor hun er dømt til at miste
sit Hoved, som skal sættes paa Sta-
ge, men Legemet nedgraves
i Jorden;

Hvilken velfortiente Straf hun skal du-
staae ved Stenberget uden for Trondhiem i Februarii Maaned 1775.

Eenfoldig sammensat i hendes Fængsel,
og forfattet under den Melodie:
Hiertelig mig nu lenges etc.

Trondhjem, trykt Aar 1775

(Trykt i Trondheim i 1775, V boks 35:1023)

Paratekst:

Det er naturlig når man analyserer skillingsviser, å begynne med tittelsiden. Her ser vi at ‘Klage-Sang’ sin tittelside er fullpakket av informasjon om hva som i løpet av visen skal utfolde seg. Det første å bite seg merke i er skriftstørrelsen som varierer mellom linjene. Størst er ‘Klage-Sang’, som derfor trekker umiddelbar oppmerksomhet. Nest størst er navnet, ‘Margretha Nielsdatter Halstad’, og i like stor skrift, direkte under ‘Klage-Sang’: ‘hennes begagne Barne-Fødsel i Dølsmaal’. Det er altså forbryteren selv, den «bedrøvet» Margretha, som får mest plass på tittelsiden, og det klargjøres at visen som følger er hennes klagesang. Dette setter Margretha selv i et sympatisk lys; hun er bedrøvet, og hennes klagesang er vemodig. Ut ifra det som vektlegges i tittelsiden kan vi si at tilhøreren forventes å føle medynk for henne og hennes situasjon.

Resten av tittelen står i kontrast med dette. Margretha Halstads forbrytelse forklares, hun har drept sitt eget barn, og er derfor dømt til halshuggelse, for så å bli nedgravd i jorden på stedet, og hennes hode satt på stake. Dette er altså hennes «velfortiente Straf». Misforholdet eksemplifiserer også resten av teksten, som ifølge tittelsiden selv er enfoldig sammensatt i samarbeid med Margretha, hvor hun advarer mot å synde slik hun selv gjorde. Sympatien er nødvendig for at Margretha skal være troverdig ovenfor tilhøreren.

Et spennende momentet i ‘Klage-Sang’ sin tittel, er en detalj som ved første øyekast ikke er veldig fremtredende: bruken av futurum i «Hvilken velfortiente Straf hun *skal* ud-staae[...]» (egen utheving). Dette skaper spørsmål rundt trykkeprosessen av visen, som: Ble trykket skrevet og trykt før henrettelsen, og ble det i det tilfellet delt ut som reklame for hennes henrettelse? Dette kan ha vært tilfellet, da salg av skillingsviser ofte skjedde på stedet hvor en forbrytelse var begått, noen skulle henrettes, eller en katastrofe hadde skjedd; og at det er rimelig å anta at flere henrettelsesviser, inkludert ‘Klage-Sang’, ble trykt mellom forbryteren ble fengslet, og henrettelsen selv (Brandtzæg, 2018b, s. 16).

Narratologi:

Handlingen i 'Klage-Sang' kan kort oppsummeres med at Margretha Halstad går sin henrettelse i møte, hvor hun på veien reflekterer over sine handlinger: «Min Synd jeg maae begræde, Thi bitter Morder-Had Mit eget Foster dræber!» (1775, strofe 2). Rekkefølgen er hovedsakelig kronologisk, og består i stor grad av denne indre refleksjonen hos Margretha. Det er igjennom disse refleksjonene vi får fortellingens sentrale prolepse, hvor barnedrapet blir beskrevet:

«I Dølsmaal jeg det føder, Slet
ingen veed deraf, Jeg det og siden døder
Og lægger det i Grav I Gaarden, hvor
der findes Saa meget Grus og Skaarn,
At just min hensigt vindes, Og skiuler
der mit Barn.»

(1775, strofe 12)

Resten av visen består av henvendelser til Gud, til Jesus, og til publikum, hvor Margretha ber om tilgivelse, og advarer dette publikummet om ikke å begå samme feil som seg selv: «Betænke sig nu alle, Som følger Kiødets Løst, At Syndens Løn blir Galde, Som volder skamfuld Høst». Disse utsagnene, som fortelles i Margrethas stemme, virker analeptiske, altså at de er et hopp inn i fremtiden på fortellingsnivå. Det er flere av disse tilfellene hvor Margretha ønsker tilgivelse, men det nærmeste vi kommer en analepse i visen er i strofe 16, hvor hun bemerker, nesten profetisk: «[...] Naar jeg for Himlens Trone, Med Englers Harmonie, Skal med forhøyet Tone Min Lovsang stemme i.»; eller den mer makabre «Mit hoved skal affældes, Mit Blod skal gydes du; Mit Liv hver Time ældes Til Dødens siste Bud.» i strofe 7.

Hurtigheten i 'Klage-Sang' er noe vanskelig å avklare, på grunn av at hele fortellingen i stor grad er intern, og blir fortalt igjennom en førstepersons synsvinkel. Som nevnt ovenfor består visen av en samling av Margrethas tanker, refleksjoner, og bønn til Gud, som hun har kort tid før sin henrettelse. På bakgrunn av dette kan vi si at 'Klage-Sang' i stor grad består av pauser, som er hennes flere henvendelser til Gud, og tankene rundt sin egen forbrytelse. Disse pausene forekommer rundt visens scener, som gir oss et bilde på Margrethas siste øyeblikk. Det første av disse finner vi i første strofe: «Jeg arme Synderingde; Veemodig kommer frem Med Taarene paa Kinde, For mine Synder slem». Siden kan det argumenteres for at henvendelsen til publikum er

en scene, hvor Margretha advarer sine «Medchristne een og hver» mot å selv synde. Historien strekker seg altså utover et kort tidsrom, som er Margrethas tid før sin henrettelse, hvor fortellingen utreder for hennes indre liv, som er visens fokus, tempoet blir saktere når tilhøreren får et innblikk i dette indre livet.

Bønnen er den største gjentakelsen i 'Klage-Sang'. Margretha bruker i sin siste stund mye tid på be til Gud om tilgivelse, og erkjenne sin skyld i synden; «GUD er opvakt til Vrede Mod mig saa mangefold, [...] GUD see til mig i Naade! Straf ikke som fortient!» (strofe 6-7). Siden vi kan anta at bønnene ikke er noe som kun skjer en gang i Margrethas kontinuerlige refleksjon, er disse anaforiske. Dette opptar som nevnt store deler av visen. Barsedrapet, derimot, er singulativ, og blir ikke beskrevet flere ganger i visen. Majoriteten av teksten inngår altså i Margrethas indre liv, tanker og bønn, og tematikken derunder er den som blir gjentatt.

Fokaliseringen i teksten er tydelig intern, med et fokus på det ovennevnte indre følelseslivet til Margretha før henrettelsen. Tidlig ser vi dette i strofe fire:

«Den Frugt jeg nu maae smage, Er
idel Spot og Spee, Min Synd jeg
maa beklage Med hierte-Græmmelse,
Med Suk og modig Taarer Min Synd
for Øyne staar, Og mig i hiertet saarer;
Thi jeg Døds-Dom nu faaer.»

(1775, strofe 4)

Denne interne fokaliseringen gir oss en tett tilknytning til Margretha og hennes situasjon. Tilhøreren får igjennom hennes perspektiv sympati for henne, i tillegg til at man får et tydelig inntrykk av hennes anger.

I 'Klage-Sang' er narrasjonens plassering simultan, som betyr at narrasjonen skjer samtidig med handlingen. Dette kan vi lese ut av tekstens bruk av presens, for eksempel i strofe 10: «Det er min Trøst i Nøden, At min' Foreldre kiær Afgagne er ved Døden, Og ey min Skiæbne seer.» (egen utheving). Tolkningen vil her da være at det betydningsfulle innholdsmomentet er den interne prosessen som Margretha går igjennom i sin klagesang. Vi kan også argumentere for at narrasjonens plassering er interpolert, basert på parateksten, i og med at vi vet hva som har hendt;

barnemordet, og hva som skal skje; henrettelsen. De betydningsfulle hendelsesmomentene, slik de fremstilles i parateksten, foregår derfor før og etter selve fortellingen.

Den gruesomme Tildragelse paa Garden Grøn-Svea (1777)

En kort
Betragtning
over den
gruesomme Tildragelse
paa Gaarden Grøn-Svea
i Leuthen Sogn paa Hedemarken,
hvor en Pige, 14ten Aar gammel,
som gruesomt havde faaet i Sinde at vilde
tage sine egne Forældre af Dage, for siden
at kunde raade sig selv desbedre, har overtalt
en Dreng af elleve Aar, hvilken var i
Huuset tilligemed Hende og var Hendes Sød-
skende-Barn, for en Belønning af 40 Knappe-
naaler, til at slaae sin Moder, hendes Moder
først i Hovedet med en Øxe, hvilket skeede; da
hun med en Jern-Hakke gav det andet Slag,
og continuerede siden indtil Konen efter over
30 Slag døde, og siden af dem blev henlagt i
Fæehuset, indtil Mandens Hiemkomst, som
aabenbarede denne fæle Gierning.

Synges efter den Melodie:
Med Sorgen og Klagen holdt Maade.

Trykt Aar 1777.

(1777, V boks 40:1186)

Paratekst:

Også tittelen til 'Grøn-Svea' er lang og deskriptiv. Her er 'Betragtning over den gruesomme Tildragelse' mest fremtredende, hvor resten av den lange tittelen har nærmest lik skriftstørrelse. Paratekstuelte kan vi dermed lese at skillingsvisens fokus vil være å fortelle om den forferdelige hendelsen på gården. Resten av tittelsiden er et handlingsreferat av mordet på gården, og informerer tilhøreren om de viktigste og mest sensasjonelle detaljene i historien. Vi får vite at

«Pigen» bare er fjorten år når hun planlegger mord, og at hun overtaler sitt ti år gamle søskenbarnet til å bidra i planen, mot en betaling på 40 knappenåler. Sammen slo de i hjel moren til «Pigen», før «Pigen» sin far kom hjem og oppdaget dette. 14-åringens navn er ikke nevnt i visen, men vi vet fra Mørkets Gjerninger (2014, s. 229) at hun het Randi, og jeg vil heretter omtale henne sådan.

På tittelsiden oppgis en melodi som visen skal kunne synges til, i dette tilfellet en dansk salme, «Med Sorgen of Klagen holdt Maade.», som handler om døden, kroppens oppstandelse og det evige liv (Den Danske Salmebok). Det er grunn til å tro at tilhøreren vil kunne salmen som trykket oppgir som sin melodi, og derfor også ha kjennskap til tematikken i salmen. På denne måten kan en tematikk eller ønsket assosiasjon skapes ved å sette visen til en melodi (Brandtzæg, 2018b, s. 10), og slik påvirke tilhøreren oppfatning av skillingsvisen og dens innhold.

Narratologi:

I 'Grøn-Svea' forekommer det en prolepse i strofe 11, hvor vi går tilbake i tid fra en samtidsfortelling. At vi frem til ellefte strofe er i fortellerens 'nåtid' kan vi lese ut fra presensbruken allerede fra første strofe «Hielp GUD! hvad Tidender her høres! Ach! hvo maae ey derved hart røres [...]» (1777, strofe 1). Prolepsen i strofe elleve kommer når fortellingen går over på historien om mordet i gården fra introduksjonen som virker å være rettet mot publikum. Slik begynner ellefte strofe: «Fra Hedmark vi faar at høre, Som vist vore Hierter maae røre,». Prolepsen varer til strofe 17, hvor fortellingen går tilbake til fortellerinstansens nåtid, og visen fortsetter slik som i første del. Vi kan dele 'Grøn-Svea' i tre på bakgrunn av dette, hvor første og siste halvdel er «nå», og midtdelen er prolepsen i strofe 11 til 17. Det er ellers ingen andre anakronier i 'Grøn-Svea'.

Hurtigheten i 'Grøn-Svea' er varierende. Det begynner med en pause i den første tredjedelen av visen, som er rettet mot tilhøreren. Her fortelles det rundt hendelsene på Grønsvea; «at Ungdom saa dristg tør prøve, Saa mordisk en Gierning at øve.», om Guds allmektighet, og satans sluhet: «Men Sathan, den Menneske-Hader, Sin Fiendskap dog aldrig aflader.». Senere, etter prolepsen, går tempoet over i scener, og mordet og dets planlegging blir fortalt:

«En Datter, for Frihed at vinde,
Faar mordiske Anslag i Sinde:
At dræbe dem, hende har givet

Liv, Omhu og Forsorg i Livet.»

(1777, strofe 12)

Etter prolepsen er over, går fortellingens tempo tilbake til pause, hvor fortelleren kommer med flere advarsler mot å opptre i synd: «Og vil du Lyksalighed vinde, Du Hiertet til Dyden maa binde; [...]». Tredelingen nevnt i sammenheng rekkefølge går igjen, både i hurtighet og innholdsmoment.

Også frekvensen i 'Grøn-Svea' kan vi skille på denne måten. Henvendelser til gud eller til tilhøreren som avskrekkelse fra synd er her anaforiske hendelser. Slike henvendelser til tilhøreren er gode eksempler på tematiske gjentakelser, strofe 19 og 20 har for eksempel innholdsmomenter som er meningsbærende tilsvarende. Vi kan sammenlikne de første versene i begge: «Forbedre i Tide dit Hierte,» og «O! red dog din Siæl fra dens Plage;». Mordet, derimot, skjer en gang, og blir fortalt kun en gang. Det er en singulativ hendelse i fortellingen.

Fokaliseringen i 'Grøn-Svea' ser ut til å være ekstern, noe som kan leses ut ifra fortellerens posisjon i tid og rom. Vi vet ut ifra rekkefølgen at fortelleren gjengir historien fra sin 'nåtid', og at fortelleren er posisjonert slik at de «Fra Hedemark [...] faar at høre,». Det er dessuten ingen gjengivelse av karakterperspektiv eller følelser som er typisk for intern fokalisering. Det som tydeliggjøres av dette er distansen mellom fortellingen og historien, men mer enn det: Distanse mellom fortelleren og karakterene. Randi blir ikke nevnt ved navn, heller ingen andre 'karakterer'; det er kun deres familiære posisjon til hverandre benyttes.

Narrasjonens plassering er i 'Grøn-Svea' etterstilt. Dette kommer frem i strofe elleve, i prolepsen hvor perspektivet endres, og mordet beskrives. Denne delen av teksten er satt i fortiden, som vi vet ifra parateksten, men blir likevel fortalt i presens:

«Hun selv tar en Hakke i Hænde,
Med disse Gevær de strax ende
Et liv, som dem begge har gavnet,
Hvis Tab de for silde nu savnet.»

(1777, strofe 15)

At narrasjonens posisjon er etterstilt er en posisjon som er bygget på antagelsen om at historien i visen er mordet på gården Grønsvea. Vi kan like godt argumentere for at det er gjenfortellingen

av dette som er *historien*, og at selv om det titulære mordet er satt i fortellerinstansens fortid, er narrasjonens posisjon simultan. Den gjennomgående bruken av presens bygger opp under denne lesingen av skillingsvisen. Dette demonstrerer skjevforholdet mellom paratekstens fremstilling av visen, og selve visens innhold. Mordet på Grønsvea er et eksempel i den videre fortellingen, mer enn det er historien i fortellingen. For å si det på en annen måte: «den gruesomme Tildragelse paa Gaarden Grøn-Svea» er ikke poenget. Å kunne fortelle om tildragelsen, derimot, er poenget.

Drøfting.

Tematikk og struktur.

La oss først sammenlikne de to skillingsvisene. De er paratekstuelle like, begge har deskriptive titler som fungerer som et handlingsreferat for hendelsene visene fiksjonaliserer. Dessuten er de begge lagt til melodi, som begge er fra kristne salmer. ‘Klage-Sang’ er lagt til «Hjertelig mig nu længes», en dansk salmemelodi som i Norge er kjent som en gravsang (Nasjonalbiblioteket). Som vi vet er døden en tematikk også i melodien ‘Grøn-Svea’ er lagt til, «Meg sorgen og Klagen holdt Maade». At tematikken i melodiene tilsvarer tematikken i visene selv er neppe en tilfeldighet. Mye mer sannsynlig er det at visene er skrevet til disse melodiene for å skape en assosiasjon til salmenes tematikk, noe som ofte gjøres av nyhetsviser for å manipulere tilhørerens følelser til visen, noe som styrker det didaktiske innholdet i visen (Brandtzæg, 2018b, s. 10).

Strukturen i ‘Klage-Sang’ og ‘Grøn-Svea’ er også like, spesielt med tanke på rekkefølge og hurtighet. Begge har en sentral prolepse, ett hopp tilbake i tid, hvor de respektive forbrytelsene blir beskrevet. Likheten kan være tegn på en tendens i nyhetsviser med denne typen tematikk. Hyppig bruk av pauser ved bønn eller moralisering av handlingene som har blitt begått av forbryterne er også felles. I ‘Klage-Sang’ uttrykkes dette igjennom Margrethas egen refleksjon over det hun har gjort, i ‘Grøn-Svea’ er det fortelleren som får denne oppgaven. Narrasjonens plassering underbygger også dette, i og med at vi kan lese begge visene som a simultan plassering. For tilhøreren skaper dette en nærhet til fortelleren, og fortelleren fremstår troverdig. Moraliseringen av forbrytelsene, som presentert av fortelleren, blir slik også gjort troverdige.

På strukturnivå er det fokalisering som er den største ulikheten i mellom visene. ‘Klage-Sang’ er intern hvor ‘Grøn-Svea’ er ekstern. For å bære frem tematikken i visene gir dette skillet likevel mening: Margretha blir fremstilt som sympatisk for tilhøreren, og hennes tilgivelse hintes til i

visens siste strofe «Nu endes denne Viise, Og min eenfoldig Sang; GUD give mig snart Liise, Og løse al min Tvang!». På bakgrunn av dette er også hennes avskrekkelser fra å følge «Kiødets Løst» legetime. I 'Grøn-Svea' er det motsatte tilfellet. Det er en distanse mellom fortellingen og historien i visen, og karakterene er alle anonymiserte.

Det som ikke kommer til uttrykk i noen av nyhetsvisene er livssituasjonen til kvinnene de er skrevet om. Vi vet at Margretha får et barn utenfor ekteskapet som hun tar livet av, men ikke *hvorfor*. Vi kan naturligvis komme med antagelser basert rundt det sosiale stigma det innebar å få barn utenfor ekteskapet på 1700-tallet, samt den økonomiske byrden dette må ha vært for en enslig kvinne. Enda mindre vet vi om situasjonen til Randi, annet enn at fortelleren fremstiller familielivet på gården som godt. Det kan godt tenkes at Randi og/eller hennes søskenbarn ble utsatt for psykisk eller fysisk vold, med tanke på at deres beste vei ut av situasjonen, hva enn nå enn den var, var dobbeltmord, men dette kan vi ikke si med sikkerhet. Distansen mellom fortelleren og historien i 'Grøn-Svea' kan tolkes i den retning, at forfatteren ikke var personlig kjent med hendelsen, men hørte om historien igjennom nyheter eller at historien hadde nådd dem på folkemunne, og at slike detaljer var uvisst også for forfatteren. Mordet fant sted i desember 1776, og en lang rettsprosess førte til at Randi ikke ble henrettet før to år senere, i 1778 (Sørnes, 2014, s. 232-235). Tolkningen om at forfatteren av 'Grøn-Svea' ikke hadde gode kjennskaper til hendelsene rundt mordet er derfor troverdig.

Hva var funksjonen?

Som nevnt innledningsvis er en av funksjonene ved en nyhetsvise å kommentere på eller moralisere hendelsene bak dens innhold (Brandtzæg, 2018b, s. 6). Som vi ser i drøftingen ovenfor virker dette også å være tilfellet i disse to nyhetsvisene. Å moralisere hendelsene ser ut til å være hovedfunksjonen i begge visene: de skulle ha en didaktisk effekt på tilhørerne. Likevel er visene sensasjonshistorier, noe parateksten gjør tydelig: Innholdet er spennende, nesten makabre historier. Det virker som det er en dissonans mellom hva visene vil formidle, og hvordan dette presenteres innledningsvis. Denne sensasjonismen er en markedsføringsstrategi: det var vanlig at nyhetsviser trakk frem makabre og sensasjonalistiske trekk ved historiene de omhandlet, gjerne slik at disse trekkene og situasjonene kunne brukes som bakgrunn for å trekke moralske rettesnorer, eller avskrekke fra slike situasjoner (Brandtzæg, 2018b, s. 11). Tittelsidene på nyhetssider som 'Klage-Sang' eller 'Grøn-Svea' kan på denne måten anees å være 1700-tallets

clickbait. Brandtzæg sammenlikner nyhetsviser på denne tiden med vår tids sosiale medier i «Singing the news in the eighteenth century» (2018b, s. 17-18), hvor historiene som "rapporteres" blir formet igjennom subjektive perspektiver av rapportøren(e). Å avskrekke tilhøreren fra å tre syndefullt er altså visenes tiltenkte funksjon, og Randi og Margretha blir gjort til eksempler på hva som skjer med de som viker fra «dydens» vei.

Nyhetsvisen og religionen.

Det er tydelig at religion er veldig fremtredende i begge skillingsvisene, og med tanke på kirkens symbolske og reelle makt på 1700-tallet er ikke dette overraskende. Likevel, det er stor grunn til å tro at for eksempel Margretha ikke selv skrev 'Klage-Sang', men heller at den ble skrevet av noen andre på hennes vegne. Så hvem har skrevet denne nyhetsvisen? Sørnes skriver om en stiftsprost ved Nidarosdomen, Ole Irgens, som skulle forberede Margrethe på døden mens hun ventet på sin henrettelse i fengsel (2014, s. 120). Meget mulig er det derfor å anta at han, som hadde samtaler med henne om døden, hennes forbrytelse, og hvorvidt hun selv var skikket til å møte døden, kan ha forfattet visen (og om ikke ham, noen andre i hans krets?). Men, vi vet ikke. Likevel er det nærliggende å tro at en prest eller annen kirkeansatt kan ha skrevet 'Klage-Sang'. Det er vanskeligere å si nøyaktig hvem som har forfattet 'Grøn-Svea', men at det også er en prest eller noen med tilsvarende posisjon (og tekstkyndighet) er ikke å se bort ifra. Visen er skrevet med en struktur og innholdsmomenter som er såpas like de vi finner i 'Klage-Sang' at det er sannsynlig også denne ble skrevet av noen med liknende bakgrunn eller intensjon som forfatteren av 'Klage-Sang'. Spørsmålet om forfatterskap er, og vil mest sannsynlig forbli, ubesvart.

Konklusjon.

Igjennom analysearbeidet jeg har gjort i denne oppgaven vil jeg konkludere med at nyhetsvisene 'Klage-Sang' og 'Grøn-Svea' ble skrevet som en avskrekkelse fra å begå synd. Dette kommer til uttrykk både strukturelt og innholdsmessig. Et eksempel på dette er strukturen i 'Grøn-Svea', som jeg har tredelt: Første og siste tredjedel brukes på å avskrekke fra handlinger som mordet i andre del er et eksempel på; Fortelleren rammer altså inn hendelsen i advarsel mot liknende synder. I 'Klage-Sang' er det Margretha selv som ber publikummet på hennes henrettelse, og tilhøreren, forstå syndefulle liv. Jeg har dessuten diskutert sannsynligheten av at disse to nyhetsvisene er skrevet av prester eller andre i tilsvarende posisjoner. Bakgrunnen for denne hypotesen er at

figurer som disse har vært i en posisjon hvor materialet er tilgjengelig for dem, spesielt i Margretha Halstads tilfelle, og at tematikken i begge skillingsvisene gjenspeiler en kristen verdimoral. Til tross for at denne oppgaven stiller seg kritisk til formidlingen av denne avskrekkingen, og midlene som er tatt i bruk for å fremme den, betyr ikke det at selve avskrekkingen er gjort med dårlig hensikt, eller fra en oppfattet moralsk overlegen posisjon. Likevel er det relevant å se tilbake på det som er en periode i norsk historie hvor vi vet kvinner ble sterkt undertrykt, i denne sammenheng; igjennom et perspektiv hvor de selv ikke kommer til uttrykk.

Faktorer som ikke er diskutert i visene er bakgrunnen til kvinnene som fremstilles. De nevner for eksempel ikke noe om *hvorfor* Randi ikke så annen utvei enn å rekruttere sitt søskenbarn for å myrde sin egen mor, annet enn at dette var noe hun så «gruesomt hadde faaet i Sinde» (1777, tittelside). Fraværet på informasjon som dette er problematisk i at det ikke gir oss annet enn ett perspektiv å se på hendelse fra (til tross for at ‘Klage-Sang’ er skrevet fra "Margrethas perspektiv"). Til tross for at skillingsvisen typisk sett var et folkelig medium som kunne representere arbeiderklassen, noe som også har ført til at sjangeren har blitt forsømt innen forskningen, bør vi behandle denne undersjangeren med et kritisk øye; muligens på samme måte vi bør være kritisk til ‘nyheter’ vi tilegner oss over sosiale medier. Her havner eksempelvis *Mørkets Gjerninger*, som delvis fiksjonaliserer nyhetsviser som ‘Klage-Sang’ og ‘Grøn-Svea’, på kanten: Ingen kritiske spørsmål blir stilt rundt Randis bakgrunn i kapitlet om ‘Grøn-Svea’, og grunnlaget for mordet blir heller forklart med at Randi var «en spesiell fjortis», eller at puberteten er en merkelig tid (Sørnes, 2014, s. 229).

Kort sagt kan vi si at vi vet for lite om nyhetsviser, og skillingsviser generelt, og at både litteraturvitenskapelig og historisk forskning må til for at vi bedre skal bli kjent med en sjanger som var en av de mest utbredte i Norge i nesten 400 år (Brandtzæg, 2018d, s. 97). Denne oppgaven tar for seg kun to av tusenvis av arkiverte skillingsviser, og disse to fra samme tiår, og med lik tematikk og struktur. Digitaliseringen av skillingsvisene, som skal være ferdig i løpet av 2021 (Brandtzæg, 2018c), vil åpne for flere og bredere analyser og nærlesninger av visene som i lang tid har blitt forsømt.

Litteratur:

Aalestad, P. (1999) *Narratologi*. Oslo: Cappelen Damm Forlag

Brandtzæg, S. G. (2018a, 18. september) En vise om Margretha fra Trondheim som kastet babyen sin i gjødselhaugen. [blogginlegg] Hentet fra: <http://skillingsviser.no/en-vise-om-margretha-fra-trondheim-som-kastet-babyen-sin-i-gjodselhaugen/>

Brandtzæg, S. G. (2018b) «Singing the news in the eighteenth century» (upubl.)

Brandtzæg, S. G. (2018c) «Skillingsvisene i Norge, 1550-1950: En introduksjon», i forskningsbloggen *skillingsviser.no*. Hentet fra: <http://skillingsviser.no/skillingsvisene/>

Brandtzæg, S. G. (2018d) «Skillingsvisene i Norge 1550-1950: Historien om et forsømt forskningsfelt», i *Edda: Scandinavian Journal of Literary Research* 2/2018, s. 93-109.

Claudi, M. B. (2013) *Litteraturteori*. Fagbokforlaget: Bergen

Dahl, W. (1980) «En skilling for en vise», Ingrid Semmingsen et al (eds). *Norges kulturhistorie*, 4, s. 225-244. Oslo.

Den Danske Salmebok (ukjent år) 529 - Med sorgen og klagen hold måde, Guds ord. Hentet fra: <https://www.dendanskesalmebogonline.dk/salme/529>

Nasjonalbiblioteket (ukjent år) Gravsang: salmemelodi "Mig hjertelig nu længes". Hentet fra: <https://www.nb.no/nbsok/nb/afb05196e2586c4f2e65fce9c2bf7dc6>

Sørnes, T. (2014) *Mørkets gjerninger. de henrettede i Norge 1772-1782*. Sandnes: Commentum Forlag

Appendiks:

Transkriberte skillingsviser.

«Margretha Nielsdatter Halstads Veemodige Klage-Sang» (Trykt i Trondheim i 1775, V boks 35:1023)

En bedrøvet Synderindes
navnlig
Margretha Nielsdatter
Halstads
Veemodige
Klage-Sang,
over
hendes begangne Barne-Fød-
sel i Dølsmaal, og udøvede
Mord paa sit eget Foster;
hvorfor hun er dømt til at miste
sit Hoved, som skal sættes paa Sta-
ge, men Legemet nedgraves
i Jorden;

Hvilken velfortiente Straf hun skal du-
staae ved Stenberget uden for Trondhiem i Februarii Maaned 1775.

Eenfoldig sammensat i hendes Fængsel,
og forfattet under den Melodie:
Hiertelig mig nu lenges etc.

Trondhjem, trykt Aar 1775

1.
Jeg arme Synderinde; Veemodig
kommer frem Med Taarene paa
Kinde, For mine Synder slem, Som
jeg begaaet haver i Gierning og Ord,
Jeg flux i Synd fremtraver; Ak min
Daarskab er stor!

2. Mig Satan mon forlede Til Ond-
skabs høye Grad, Min Synd jeg maae
begræde, Thi bitter Morder-Had Mit

eget Foster dræber! Jeg syntes det var
god; At dølgge det jeg stræber, Som blir
mig nu til Spot.

3. Jeg reent ud maae bekiende: Jeg
Ondskab vovet har, Og flux i Synd mon
rende, Ja meget daarlig var; Jeg me-
get Ondt har øvet, Og fulgte Kiødets
Lyst, Al Daarskab har jeg prøvet,
Som kildret i mit Bryst.

4. Den Frugt jeg nu maae smage, Er idel Spot og Spee, Min Synd jeg maae beklage Med hierte-Græmmelse, Med Suk og modig Taarer Min Synd for Øyne staar, Og mig i hiertet saarer; Thi jeg Døds-Dom nu faaer.

5. Alt Haab om Liv er ude, Nu Tiden nærmer sig, At løse Livets Knude, Som vil henføre mig Hen til Stæd at være; Hvor eg da være skal: Enten til ævig Ære, Eller til ævig Qval.

6. Nu maae jeg Afskeed byde Fra denne Verdens Jord; Nu maae jeg Døden lide, Som begik Barne-Mord; GUD er opvakt til Vrede Mod mig saa mangefold; Mig Satan mon forlede, Som udyds kaste-Bold.

7. GUD see til mig i Naade! Straf ikke som fortient! Hielp mig i Dødens Vaade, Din Naadens Aand mig send! Du mig selv Trøsten give I Dødens sidste Nød, Og Siælen Glæde give I Abrahams Skiød!

8. Jeg skiøtter ey den Møye, Som jeg her skal udstaae: Da jeg for hver Mands Øye En haanlig Død skal faae: Mit hoved skal affældes, Mit Blod skal gydes ud; Mit Liv hver Time ældes Til Dødens sidste Bud.

9. O GUD! gid jeg som Peder Begræde maae min Synd! Som David

Øyne væder Med Poenitentzens Fynd!
Maria JESu fødder hun toede med
Graad: Jeg ham med Draad og møder
Og Angers Sørgelaand.

10. Det er min Trøst i Nøden, At min' Forældre kiær Afgagne er ved Døden, Og ey min Skiæbne seer. Toe aar jeg monne være, Da fader fra mig faldt, Min Moer maae Byrden bære, Det da paa Venner galdt.

11. Nu maae jeg vel forfærdes, Naar jeg betænker mig, Hvor hiertet kan forhærdes, Og jeg saa gruelig Blev til en Morderinde, Mit Foster dræbede; Som andre siden finde I Mødding stinkende.

12. I Dølsmaal jeg det føder, Slet ingen veed deraf, Jeg det og siden døder Og lægger det i Grav I Gaarden, hvor der findes Saa meget Grus og Skaarn, At just min hensigt vindes, Og skiuler der mit Barn.

13. Jeg tænkte, dermed skulde Da alting være dult; Men GUD seer alt tilfulde, For ham er intet skiult; Mit Mord blev aabenbaret, Mit Foster mange saae; Nu blev min List opklaret: Jeg maae til Fængsel gaae.

14. Manasse i sit Fængsel Blev lagt i haarde Baand; Men han da i sin Trængsel Erkiende Almagts haand; Gid jeg ogsaa maae gjøre I Fængsel An-

ger-Bod, Et helligt Levnet føre, Og
kiende GUD er god.

15. O GUD! du mig bereede Til
Dødens sidste Stund! Guds Aand lær
mig at bede, Og faae en salig Blund!
Thi Satan veed jeg løber, Som brølend
Løve om, Han vores Afmagt prøver,
Og dysser os i Slum.

16. Nu da, saa vil jeg siunge Min
sidste Afskeds-Sang; Jeg haaber snart
min Tunge Skal faae en bædre Klang;
Naar jeg for Himlens Trone, Med Eng-
lers Harmonie, Skal med forhøyet To-
ne Min Lovsang stemme i.

17. Jeg ydmygst beder eger, Med-
Christne een og hver, For mig til GUD
nu beder, At Satans Fristelser Mig ikke
meer maae hindre At søge Naadens Vej,
Thi GUD vil ey en Synders Fortabel-
se, o nej!

18. Bereed mig selv, o HÈrre! Nu
til en salig Død, JESU min Talsmand
være, Frie mig fra evig Glød; Hvortil
jeg vel er skyldig, For min Uteerlighed;
Men JESU Værdskyld fyldig, Skien-
ker Barmhiertighed.

19. Om jeg skilles med Smerte Fra
dem mig haver kiær, Det trøster dog
mit hierte: Christus min Ven vil vær,

Som mig den Naade giver, At jeg kan
salig døe, Det mig med Trøst opliver
Paa denne Verdens Øe.

20. Farvel nu een og alle, Som er
forsamlet her, At see naar jeg skal falde
For det døende Sværd; Betænke sig
nu alle, Som følger Kiødest Løst,
At syndens Løn blir Galde, Som volder
skamfuld Høst.

21. Nu vil jeg mig henvende Til
Dig, O JESU Christ! Giv mig en salig
Ende, Forlad mig al min Br[i]st! Før
mig nu til den Glæde, Du mig forhvær-
vet har, At jeg kan løstiq qvæde Blandt
de Udvaldes Skar’.

22. O GUD! du for din Naade Før
mig paa rette Vey! Hielp JESU i min
Vaade, At jeg fortviler ey; I Troen
mig opholde Til Dødens sidste Blund,
Du mig din Trøst tiltolde Nu udi Dø-
dens Stund.

23. Nu endes denne Viise, Og min
eenfoldig Sang; GUD give mig snart
Liise, Og løse al min Tvang! GUDs
Naade mig førleene, At døe i JESU
Troe! Min Siæl med dig foreene, Saa
døer jeg glad og froe.

5.
Ach GUD! du almægtigste Fader!
Beskiern os for dem som os hader;
 Thi Grumhed og Avind udbreder
 Sig nu paa adskillige Stæder.

6.
Der immer Tyranner fremvinker,
Hvis Mordiske Vaaben strax blinker;
 Snart dræbes en søster og Broder,
 Snart Barnet, ja Fader og Moder.

7.
O! Redsel! o! skræksomt at leve!
Selv Frækhed maae gyse og bæve.

 Tyranner bag Volde og Muure
 Selv frygtsomme, skielvende, luure.

8.
Hvor svinges paa Lysternes Bane
En Fæl Egennyttigheds Fane,
 Bedugget af persede Taarer,
 Og Blod af uskyldige Aarer.

9.
Skælvt, Støvets Bebygger! dig skiule
Ej Mørket og Afgrundens Hule
 For Dommerens vandrende Øye,
 Som seer dine Handlinger nøye.

10.
Min GUD! hvilket Syn udi Norden!
Ach! spar din Retfærdigheds Torden!

Den blodige Øxe sig hæver,
Og livet av Mennisket kræver.

11.
Fra Hedemark vi faar at høre,
Som vist vore Hierter maae røre,

 Hvor Ukrud i Ungdommens Hierte
 Fremspirer til ængstende Smerte:

12.
En Datter, for Frihed at vinde,
Faar mordiske Anslag i Sinde:
 At dræbe dem, hende har givet
 Liv, Omhu og Forsorg i Livet.

13.
En ung Søster-Søn af sin Moder,
Opdraget med hende som Broder,
 Hun let overtaler, til dette
 Med hende strax Ont at udrætte.

14.
Belønning han derfor skal have
Knapnaaler! . . Barnagtige Gave!
 Derfor han en Øxe skal tage
 At faae Hendes Moder af Dage.

15.
Hun selv tar en Hakke i Hænde,
Med disse Gevær de strax ende

 Et liv, som dem begge har gavnet,
 Hvis Tab de for silde nu savnet.

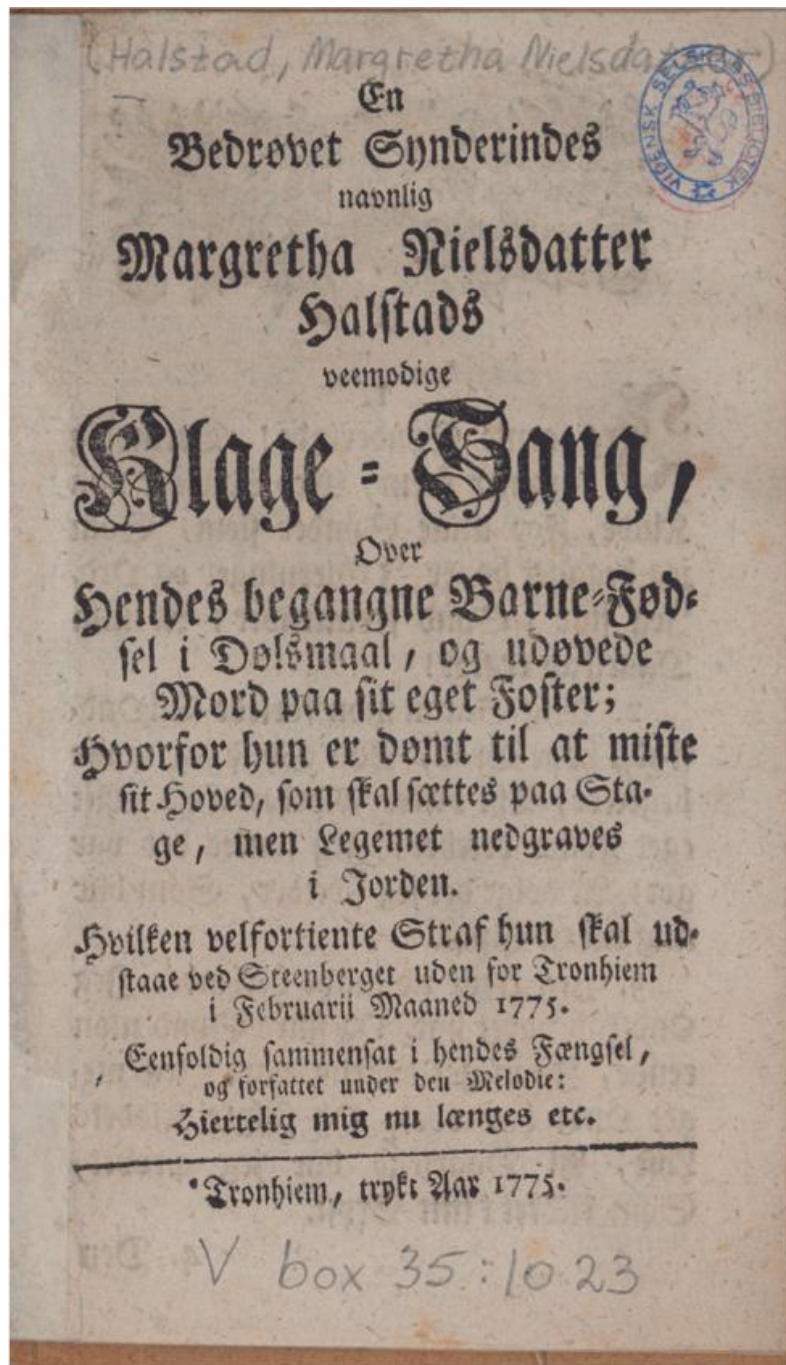
16.
O Jammer! . . Umyndige Poder
De myrder en Moster og Moder,
 Som dennem opfødde til Smerte.
 O! skrækkes forsteenede Hierte!
17.
Skiælv! Menniske . . dog ey forsage!
Frygt ikke den Helvedes Drage,
 Som vandrer i Mørkhedens Lænker,
 Men Menniskets grusomme Rænker!
18.
Men dyreste Med-Støv! O! Fange,
Som kryber med nedrige Slange
 I Vellyst fortryllende Laster,
 Og Dyden aldeeles forkaster.
19.
Forbedre i Tide dit Hierte,
Og frie det fra Angst og Smerte!

 Du sover paa Afgrundens Bredde!
 Ach! Menniske, skynd dig at redde!
20.
O! red dog din Siæl fra dens Plage;
Betænk, at den Helvedes Drage
 Dig søger i Ævigheds Lænke
 I Afgrundens Pøl at nedsænke!
21.
Og vil du Lyksalighed vinde,
Du Hiertet til Dyden maa binde;
- Frygt GUD! lad ej Vellysters Dampe
Udslukke din Kiærligheds Lampe!
22.
Hvis Mennisket altid var kiærligt,
Var Livet og mindre besværligt,
 Var Lysterne ædle og reene,
 Blev Jorden en Himmel alleene.
23.
Barmhiertige GUD! Du som ynder
Bodfærdige Tolder og Synder,

 Som Røverens Synder forlader,
 Forlad! og giv Trøst til en Fader.
24.
Hermed tager Viisen en Ende,
Man maae dog med Sandhed erkiende;
 Det bittert og tungt er at høre,
 Naar Ungdom slig Ondskab kan
 gøre.
25.
I Unge! betænk da dette,
Og skyer all syndig Idrætte,
 Af Hiertet vor HERre paakalde,
 At I udi Synden ey falde.
26.
Gid Gamle og Unge tillige,
Vil aldrig fra Dyden afvige,
 Men hade all Ondskab og Laster,
 Saa de ey Guds Naade forkastet.

Visenes tittelsider.

«Margretha Nielsdatter Halstads Veemodige Klage-Sang» (Trykt i Trondheim i 1775, V boks 35:1023)

«Den gruesomme Tildragelse paa Garden Grøn-Svea» (1777, V boks 40:1186)

